

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Markéta Exnerová

Krizový plán na základní škole

Primary school crisis plan

Praha, 2009

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Konzultant: PhDr. Lenka Skácelová

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Krizový plán na základní škole“ vypracovala samostatně. Veškerou použitou literaturu a podkladové prameny uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 22.7. 2009

.....

Markéta Exnerová

Poděkování

Děkuji Doc. PhDr. Jaroslavu Koťovi za odborné vedení a podnětné připomínky při zpracování této bakalářské práce. Děkuji také PhDr. Lence Skácelové za podporu a odborné konzultování směrem k praktické podobě práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá krizovým plánem rizikového chování na základní škole. Pomocí krizového plánu škola řeší krizové situace, které mohou vzniknout v důsledku rizikového chování žáků.

Bakalářská práce se sestává ze čtyř základních částí. První tři části jsou převážně teoretické. Věnují se obecnému vhledu do problematiky krizového plánování v oblasti rizikového chování žáků, roli pedagogů, samotné školy a dalších odborníků při naplňování krizového plánu. V neposlední řadě se věnují nástrojům, pomocí kterých škola může krizový plán uplatňovat.

Čtvrtá část je věnována praktickému použití a tvorbě krizového plánu na základní škole. Součástí této práce je také ukázka zpracování vzorového krizového plánu vybrané krizové situace, grafická úprava je součástí příloh.

Klíčová slova

Krizové řízení, krizový plán, žák, rodič, pedagog, školní metodik prevence, základní škola, rizikové chování, primární prevence rizikového chování, krizová intervence, poradenství, delegace, spolupráce.

Annotation

The Bachelor's thesis outlines crisis plan of social negative situations that focuses on primary school. Schools should be able to resolve situations in consequence of abnormal behaviour, by the help of crisis plan. The Bachelor's thesis contains of four chapters. The first three chapters are focused on theoretical description of crisis planning, role of teachers, schools as the part of this issue. Also includes information about realization of crisis plan through the use of various tools and methods. The chapter four describes practical activity and creating of crisis plan for everyday use. Graphics are part of appendices.

Keywords

Crisis operating, crisis plan, student, parent, teacher, school methodologist of prevention, Primary school, abnormal behaviour, primary prevention of abnormal behaviour, crisis intervention, consultant service, delegation, cooperating.

Obsah

1. Úvod.....	- 7 -
2. Krizový plán a jeho uplatnění	- 9 -
2.1. Krizové řízení.....	- 9 -
2.2. Charakteristika a využití krizového plánu.....	- 10 -
2.3. Forma krizového plánu	- 11 -
3. Role pedagogů při tvorbě a naplňování krizového plánu	- 13 -
3.1. Motivace pedagogů.....	- 14 -
3.1.1. Pojem motivace.....	- 14 -
3.1.2. Motivace pedagogů pro tvorbu a dodržování krizového plánu.....	- 15 -
3.2. Spolupráce pedagogů při tvorbě krizového plánu	- 16 -
3.3. Spolupráce pedagogů s ostatními odborníky.....	- 18 -
4. Zásady naplňování krizového plánu	- 20 -
4.1. Informovanost žáků a rodičů o krizovém plánu	- 20 -
4.2. Jednotný postup a udržování hranic	- 21 -
4.3. Poradenství.....	- 22 -
4.3.1. Poradenská intervence.....	- 23 -
4.3.2. Pedagogicko–psychologické poradenství	- 25 -
4.3.3. Fáze poradenského procesu.....	- 26 -
4.3.4. Poradenská smlouva.....	- 28 -
4.4. Krizová intervence	- 29 -
4.4.1. Pojem krize	- 29 -
4.4.2. Pojem krizová intervence.....	- 30 -
4.4.3. Krizová intervence ve škole	- 31 -
4.5. Delegace.....	- 33 -
5. Praktická podoba krizového plánu	- 35 -
5.1. Postupy řešení krizových situací	- 38 -
5.1.1. Základní doporučené postupy.....	- 38 -
5.1.2. Postupy řešení krizových situací spojených s návykovými látkami.....	- 39 -
5.1.3. Postupy řešení krizových situací spojených se šikanou	- 44 -
5.1.4. Postupy řešení krizových situací spojených s krádežemi a vandalismem	- 46 -
5.1.5. Postupy řešení krizových situací spojených s poruchou příjmu potravy.....	- 47 -
5.2. Vzorový krizový plán.....	- 48 -
6. Závěr.....	- 50 -
7. Seznam použité literatury	- 52 -
8. Přílohy	- 54 -
8.1. Seznam příloh	- 54 -

Seznam použitých zkratek

Zkratka	Popis
Apod.	A podobně
Např.	Například
Popř.	Popřípadě
Tzv.	Tak zvané
Policie ČR	Policie České Republiky

1. Úvod

Dnešní doba přináší zvýšené riziko výskytu rizikového chování. Díky této skutečnosti se klade důraz na primární prevenci rizikového chování nejen v rodině, ale také ve školním prostředí. Školy vypracovávají řadu metodik a realizují řadu programů, jak přispět u svých žáků k předcházení vzniku a rozvoji rizikového chování. I přes tuto snahu se však s rizikovým chováním neustále setkáváme v různých sférách života.

Pokud se ve školním prostředí i přes veškeré snahy pedagogů určitá forma rizikového chování objeví, je nutné, aby na to škola zareagovala, respektive aby na to škola byla dopředu připravena. Na danou situaci se lze připravit zpracováním tzv. krizového plánu, pomocí kterého škola řeší krizové situace, vzniklé v důsledku rizikového chování svých žáků.

Bakalářská práce se bude zabývat teoretickou i praktickou stránkou krizového plánu na základní škole.

V první kapitole své bakalářské práce se budu zabývat samotným pojmem krizového plánu. S tímto termínem je úzce spjat termín krizové řízení, který se pokusím blíže vysvětlit. Pro pochopení krizového plánu bude nutné uvedení možností jeho využití ve školním prostředí a zároveň jeho konkrétních forem. Formy krizového plánu se mohou lišit v závislosti na typu školy a výskytu rizikového chování.

Druhá kapitola se blíže dotkne samotných pedagogů a jejich role při tvorbě a naplňování krizového plánu na jejich škole. Pro tvorbu a naplňování krizového plánu je nutná motivace pedagogů, spolupráce celého pedagogického sboru (i ostatních pracovníků školy) a v neposlední řadě také spolupráce pedagogů s ostatními odborníky (psychology, lékaři, policisty apod.).

V třetí kapitole se budu věnovat zásadám naplňování krizového plánu. Pro to, aby krizový plán ve škole správně fungoval je zapotřebí řada kroků a dovedností. Jedním z prvních kroků k naplňování krizového plánu je dostatečná informovanost žáků a rodičů o jednotlivých postupech řešení krizových situací ze strany školy. Ze strany školy je také nutný jednotný postup a důsledné dodržování stanovených hranic. Zmíním zde také důležitost pedagogických dovedností jako je vedení poradenství s žáky i s rodiči a zvládání základů krizové intervence.

Závěrem své práce otevřu téma školních práv a povinností, v oblasti rizikového chování, vzhledem k zákonným normám. Prakticky zde uvedu několik postupů řešení konkrétních rizikových situací, které se mohou na základní škole vyskytnout. Tyto postupy doplním ukázkou grafického znázornění možné podoby jedné z částí krizového plánu.

Cílem mé bakalářské práce je podat ucelené informace o tom, co je krizový plán a jaké výhody může přinést škole při řešení krizových situací v oblasti rizikového chování, které se ve školním prostředí v dnešní době běžně objevuje. Práce nebude zaměřena pouze na samotný dokument, ale také na prostředí školy, které naplňování krizového plánu musí nutně předcházet a dále ho doprovázet.

2. Krizový plán a jeho uplatnění

2.1. Krizové řízení

Krizové řízení má za cíl realizovat aktivity, které zahrnují předpověď potencionálních krizí a plánování toho, jak se s nimi vypořádat. Samozřejmou náplní krizového řízení je pak řešení nastalé krizové situace tak, aby se její dopady minimalizovali na co nejnižší míru. Návodem na to, jak nastalou krizi konkrétně řešit je krizový plán.

Propracované krizové řízení se v dnešní době aplikuje zejména v oblastech státních obranných mechanismů (ochrana před vnějšími útoky), státní bezpečnosti, ochrany proti přírodním katastrofám a také stále častěji v oblasti podnikové bezpečnosti. U podniků, které mají díky předmětu podnikání bezprostřední vliv na stav přírodního prostředí nebo bezpečnosti občanů je krizové řízení vnímáno jako nutnost, proto je téměř nemožné setkat se s podnikem této kategorie, který by se krizovým řízením důkladně nezabýval. Těmito podniky se myslí takové instituce, které mohou zapříčinit ekologické nebo průmyslové havárie, nehody nebo jinak ohrožovat životy, zdraví, majetek občanů nebo životní prostředí.

V posledních desítkách let si podnikatelské subjekty, které poskytují komerční služby ve všech oblastech podnikání uvědomují benefity, které krizové řízení nabízí. Krizové řízení má totiž velmi úzký vztah s oborem Public relations (styk s veřejností), který lze v případě krizové situace a jejího úspěšného vyřešení použít k tomu, aby daná společnost neztratila svou tvář, ba naopak správnou komunikací o průběhu a řešení nastalé situace dokázala v očích veřejnosti působit stejně dobře nebo dokonce lépe než před krizí.

Jak bylo řečeno, krizové řízení se v posledních desítkách let dostává z úrovně státní bezpečnosti, ochrany před přírodními katastrofami a ochrany před poškozením zdraví a majetku občanů do běžné praxe podniků, které krizové řízení využívají ve prospěch své ekonomiky a image.

Poslední z oblastí, ve které se aparát krizového řízení používá zcela výjimečně, je školství. Krizové řízení ve školství se uplatňuje pouze při řešení mimořádných událostí vzniklých na základě přírodních katastrof (požár, povodeň apod.) nebo jiných událostí (nehoda, havárie apod.), vyžadujících bezprostřední evakuaci žáků a personálu budovy školy nebo jiné zásadní řešení. Na této úrovni je směřodlatné řízení podle Zákona o krizovém řízení (krizový zákon), Č.j. 240/2000 Sb.

Krizové řízení ve školství v oblasti primární prevence rizikového chování (dříve sociálně patologické jevy) je zatím „v plenkách“. Oblast školství se v této době zaměřuje

především na oblast primární prevence rizikového chování, což je samozřejmě stěžejní. Právě efektivní primární prevence rizikového chování předchází samotné potřebě a následnému použití krizového plánu. Samotný krizový plán a aktivní krizové řízení se však zpětně mohou stát výraznou součástí preventivního působení (viz. Schéma č.1), především díky jeho správné interpretaci žákům a rodičům, zákonným zástupcům (dále jen rodičům), kdy jen pouhé vědomí a znalost krizového plánu může být efektivním primárně preventivním nástrojem. V současné době školy určitou podobu krizového plánu zapojují do svých Minimálních preventivních programů. Samotný pojem krizový plán se však v oblasti školství objevuje až v Metodickém pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení (Č.j. 24 246/2008-6).

Schéma č.1: Schéma komplexního preventivního působení ve škole

2.2. Charakteristika a využití krizového plánu

Krizovým plánem se rozumí přesný návod či postup při řešení konkrétních situací v rámci rizikového chování žáků, které se může objevit na půdě základní školy.

„Rizikovým chováním rozumíme takové vzorce chování, v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných (včetně vzdělávacích) a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Vzorce rizikového chování přitom považujeme za soubor fenoménů, jejichž existenci a důsledky je možné podrobit vědeckému zkoumání a které lze ovlivňovat preventivními a léčebnými intervencemi.“ (in Miovský, Zapletalová, 2006)

Mezi rizikové chování tak můžeme zařadit například závislostní chování, agresivní chování, sexuálně – rizikové chování, rasismus a xenofobii.

Krizový plán eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k nějakému rizikovému chování v prostředí základní školy dojde. (in Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikánování mezi žáky škol a školských zařízení, 2008)

Na základě konkrétních kroků uvedených v krizovém plánu postupují pedagogové základní školy při řešení rizikového chování svých žáků. Krizový plán se může stát přesným návodem např. při řešení šikany v konkrétní třídě, kdy krizový plán pedagogovi poskytne konkrétní návazné kroky pro řešení vzniklé situace. Plán lze prakticky využít v jakékoliv krizové situaci ve vztahu k žákům, kdy je nutná rychlá a účinná intervence pedagoga. Tyto situace bývají značně psychicky náročné, zejména pro rychlé zorientování se v dané situaci, proto může být krizový plán pedagogovi velice účinným pomocníkem.

Součástí krizového plánu by měl být také tzv. sankční řád. Sankční řád je soubor výchovných opatření (pochvaly, odměny, kázeňská opatření apod.), která se pojí k jednotlivým situacím uvedeným v krizovém plánu (k jednotlivým formám rizikového chování).

2.3. Forma krizového plánu

Krizový plán je soubor preventivních, komunikačních, intervenčních a bezpečnostních postupů, které krok za krokem řeší krizové situace, které na základní škole mohou nastat. Krizové situace se odvíjejí buď od rizikového chování, které se již na základní škole objevilo nebo od předpokládaného výskytu určitého rizikového chování. Postupy by měly být jasné a závazné pro každého pracovníka základní školy, měly by určovat konkrétní kompetence a odpovědnosti jednotlivých zaměstnanců a stanovovat potřebná opatření.

Tyto postupy lze rozdělit dle dvou základních klíčů:

1. Rozdělení dle formy rizikového chování

- Akutní krize (např. ublížení na zdraví, šikana, agrese, rvačka, intoxikace žáka) – vyžaduje okamžitou intervenci pedagoga, velice často se jedná o riziko ohrožení zdraví či života žáka.
- Obecné postupy (např. konzumace tabákových výrobků na území základní školy, nález alkoholu ve škole) – nevyžadují okamžitou intervenci pedagoga, je nutná spíše systematická a dlouhodobější forma řešení.

2. Rozdělení dle scénářů řešení

- Situace, které zvládne škola řešit vlastními silami (např. rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování).
- Situace, při jejichž řešení je nutná pomoc z venčí (např. Pedagogicko-psychologické poradny) a její nezbytná součinnost se specializovanými institucemi (např. Orgán sociálně-právní ochrany dětí, Policie ČR). Při těchto situacích (např. řešení pokročilého stádia šikany) je tedy vysoce žádoucí úzká spolupráce školy s ostatními odborníky.

(in Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, 2008)

Na výše uvedené rozdělení úzce navazuje samotná struktura krizového plánu. Strukturu lze rozdělit dle jednotlivých krizových situací (např. intoxikace žáka, nález alkoholu ve škole), které jsou dále určovány jednotlivými kroky vedoucími k vyřešení dané situace. Tyto kroky můžeme určit na základě několika otázek:

1. Kdo z pedagogů provádí „první pomoc“ (okamžitou intervenci)?
2. Kdo z pedagogů a komu tuto situaci hlásí (kdo koho informuje)?
3. Kdo informuje rodiče žáka?
4. Kdo přivolá k intervenci ostatní odborníky (pokud je to nutné)?
5. Kdo informuje ostatní žáky, případně ostatní zákonné zástupce?

Krizový plán by měl být součástí Minimálního preventivního programu základní školy, kdy Minimální preventivní program je chápán jako základní strategie prevence rizikového chování žáků, který má zpracovaný každá škola i školské zařízení. Zároveň by tento plán měl být vyvěšen na viditelném místě přístupném všem pracovníkům základní školy, z důvodu jejich akutní orientace v postupech řešení konkrétních krizových situací. Plán by proto měl být jasný, zřetelný a s gramatickou úpravou, která přispívá k rychlé orientaci v sepsaných krizových postupech.

S krizovým plánem jsou vždy na začátku každého školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku) a jejich rodiče.

3. Role pedagogů při tvorbě a naplňování krizového plánu

Pedagog je zprvu pro žáka nejvýznamnější osobou ve škole, postupně však nabývají na významu vztahy ke spolužákům a solidarita s nimi. Pedagog se stává autoritou, která konkuruje autoritě rodičů a později také vrstevníků. Ze strany pedagoga je dítě hodnoceno, téměř vždy známkami, za podané výkony a za chování. Z toho žák odvozuje v prvních letech školní docházky pocit vlastní hodnoty. Později jej také opírá o to, jak je přijímán svými spolužáky.

Žáci si brzy začínají ve třídě vytvářet jakousi svou vlastní „subkulturu“, která se může vyznačovat zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na níž jsou pedagogové v lepším případě více a v horším případě méně napojeni. Ve třídě vznikají také podskupiny, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány např. společnými zájmy. V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, a to již u žáků na prvním stupni základní školy. Vzniku takovýchto podskupin napomáhá neangažovanost pedagoga, resp. jeho zřetelné preferování či zatracování (známkami, poznámkami apod.) některých žáků. Diskriminace méně nadaných, a tím pádem také rizikovějších žáků může mít i mnohem nenápadnější podobu slovních poznámek utroušených během vyučování, přehlížení iniciativ dítěte, „alergických reakcí“ na prohršky proti kázni či na neznalost učiva. (in Matoušek, Kroftová, 2003)

Pedagogův nezáměr až agresivita mohou být také živnou půdou pro šikanování ve třídě. Pro vývoj dítěte tedy může být schopnost pedagoga zvládat neklid, nekázeň a nezáměr žáků takovým způsobem, aby nebyl poškozován pozitivní vztah k pedagogovi ani jejich sebehodnocení kritická. Komunikace pedagoga s žáky, která je směřována jen na obsah (jenž má nejčastěji podobu kritiky), nemůže přispívat k pocitu kompetence a vnitřní pohody dítěte. Přesto je v českých školách tak časté. Pedagog, který takový vývoj nechce dopustit, komunikuje s dítětem tak, aby posilovat vzájemný vztah a podporoval vstřícnou, kooperativní atmosféru ve třídě. Karnsová popisuje předpoklady pro takovou interakci na straně pedagoga termíny přitažlivost, svolení, souhlas, aktivita, ochota nechat se zranit, schopnost kontrolovaně vyjadřovat své city, humor, sebedůvěra, pružnost apod. Tento postoj pedagoga je nakažlivý do té míry, že třída vyladěná na spolupráci nejde přeladit na „zlobení“. Zároveň také vysoce přispívá ke zdravému sebehodnocení žáků, což je základem prevence rizikového chování a vzniku krizových situací vyvolaných školním prostředím. (in Matoušek, Kroftová, 2003)

Kromě vhodného přístupu k žákům a podpoře jejich individuality je v naplňování krizového plánu také nutná pedagogova znalost teorií rizikového chování (co znamená slovo šikana apod.). Základní teorie rizikového chování, které se běžně ve školním prostředí vyskytují by měly znát všichni pedagogové, aby mohli účinně reagovat na rizikové situace, popř. předat řešení dané situaci jinému kolegovi či příslušnému externímu odborníkovi.

3.1. Motivace pedagogů

3.1.1. Pojem motivace

Motivaci chápeme jako proces, který determinuje zaměření, energetizaci a setrvávání chování. Zaměření chování a jeho energetizace tvoří funkční jednotku, kdy různých cílů dosahuje jedinec s vynaložením různého stupně úsilí, což se také projevuje překonáváním překážek nebo rezignací před nimi. Zacílené chování pak trvá tak dlouho, dokud není dosaženo cíle. Je-li dosažení cíle zabráněno, stanoví si jedinec obvykle cíl náhradní nebo odsunuje dosažení cíle do budoucnosti, do vhodnějších podmínek. Smysluplnost motivace tedy spočívá v dosažení nějakého cíle, který vyjadřuje nějakou vnitřní potřebu člověka. Cílem je tedy dosažení uspokojení této potřeby, která byla vzbuzena jako reakce na nějaký nedostatek v organismu nebo vnějších podmínkách života individua. Uspokojení se označuje jako dovršující reakce a jeho konkrétními příklady jsou nasycení, pocit úlevy z vyhnutí se nebezpečí apod. (in Nakonečný, 1998).

Motivace vystupuje jako intrapsychický proces, vyúsťující v motivační stav označovaný jako potřeba. Tento stav se vyznačuje určitým napětím a pohnutkou (puzením) uspokojit tuto potřebu, tj. redukovat výchozí motivační stav napětí a puzení. Potřeba je stav nějakého nedostatku, který má být odstraněn (redukce potřeby). Cílovým objektem poté označujeme objekt, který má vlastnosti signalizující možnosti uspokojení. Teprve v určitém vztahu k cílovému objektu dosahuje subjekt uspokojení, které se označuje jako dovršující reakce. (in Nakonečný, 1998).

Samotná realizace motivace v jednání má tyto podmínky:

- výchozí motivační stav,
- subjektivní odhad pravděpodobnosti dosažení cíle,
- hodnota cíle,
- očekávané možné důsledky.

Motivace se v jednání nerealizuje, pokud se subjekt domnívá, že cíle nedosáhne, když cíl má pro něj nízkou hodnotu a když za toto jednání hrozí nepříjemné důsledky. (in Nakonečný, 1998).

Motivaci můžeme rozdělit na dva základní druhy:

1. Primární motivace (zvědavost, touha něco vypátrat, potřeba řešit nějaký problém, touha po poznání apod.).
2. Sekundární motivace
 - Intrinsitní motivace (motivace vycházející z věci a osoby, spojená s didakticky obratným, názorným a živým ztvárněním).
 - Extrinsitní motivace (jejími prostředky jsou pochvala a výtka, působí zpravidla krátkodobě).

(in Belz, Siegrist, 2001).

3.1.2. Motivace pedagogů pro tvorbu a dodržování krizového plánu

Motivace všech pedagogů i ostatních pracovníků působících ve škole je v počáteční fázi tvorby krizového plánu jeden z nejvýznamnějších kroků. Cílem této motivace je právě vytvoření a jednotné dodržování postupů určených krizovým plánem. Dodržování jednotného přístupu určeného v krizovém plánu pro řešení jednotlivých krizových situací je podmíněno právě účastí všech pedagogů i ostatních pracovníků školy na jeho tvorbě. Pokud celý tento tým nebude postupovat jednotně v otázkách krizových situací, krizový plán zcela pozbývá svého účelu. Z tohoto důvodu je vysoce žádoucí vhodná a účinná motivace celého týmu již zpočátku. Tuto motivaci může podpořit aktivní zapojení a vysoká podpora vedení školy, srozumitelné a jasné vysvětlení potřebnosti krizového plánu (čemu nerozumíme a nespátřujeme v tom smysl a užitek, k tomu se velice těžce motivujeme) a schopný koordinátor. Funkci koordinátora by měl vykonávat školní metodik prevence, do jehož kompetencí spadá právě oblast rizikového chování.

Jako silná motivační potřeba je zde nejednotnost pracovníků školy v postupech řešení objevujících se krizových situací, možné obavy ze správnosti těchto postupů, ztráta důvěry žáků i kolegů.

Motivaci zde lze chápat jako:

- a) Prostředek k utvoření jasného postupu při řešení krizových situací (vyhnutí se nepříjemným pocitům bezradnosti pedagoga při řešení těchto situací).
- b) Stimulaci k jednotnému působení na žáky ať již při samotné primární prevenci krizových situací, tak při řešení těchto situací.

Vytvoření a dodržování jasného a jednotného postupu se může stát redukcí potřeby či jejím uspokojením.

Motivujícími faktory při tvorbě krizového plánu jsou dobrá příprava, dobré podklady, střídání metod, práce ve skupinách, nechat samostatně nalézat a řešit problémy, smět dělat chyby, zažívat úspěch, sám něco dělat, mít možnost převzít odpovědnost, navozovat pozitivní napětí, mít důvěru ve schopnosti jednotlivců, zanícený vedoucí apod.. Demotivujícími faktory při tvorbě krizového plánu jsou deduktivní postup, špatná příprava, sezení v řadách, referáty, individuální práce, předkládání řešení výsledků, strach z chyb, nesamostatnost, pasivní chování, pouhé přihlížení a naslouchání, přenechání odpovědnosti jiným, laxní přístup, příliš nízká důvěra ve skupinu, vedoucí bez elánu apod.. Čím více je koordinátor sám motivován, tím více budou motivováni i ostatní učitelé. (in Belz, Siegrist, 2001).

3.2. Spolupráce pedagogů při tvorbě krizového plánu

Spolupráce pedagogů na škole je důležitou součástí profesionálního růstu pedagogů i rozvoje škol jako celku. V současnosti se bohužel i nadále setkáváme v českých školách s realitou, která ukazuje na nedostatečné využívání mechanismů spolupráce tak, aby fungovaly ve prospěch žáků, jednotlivých pedagogů i celé školy. Týmová práce jako nejvyšší forma spolupráce se na půdě škol objevuje zatím pouze zřídka. Častěji se objevují spíše jednoduché formy spolupráce (např. oborová spolupráce).

Podoba týmové práce pedagogů vychází z konceptu školy jako učící se organizace.

Znaky charakterizující učící se organizaci:

- profesionalita pedagoga je založena na kvalitní práci ve prospěch žáků,
- škola vytváří podmínky pro co nejkvalitnější vzdělávání pedagogů i všech ostatních pracovníků školy,
- pedagogové se podílejí na rozhodování o věcech školy jako celku,
- pedagogové podporují spolupráci v zájmu zvyšování kvality práce,
- pedagogové rozvíjejí způsoby, jak zapojovat do chodu organizace nové pracovníky,
- pedagogové usilují o kvalitativní změny, které nabízejí nové perspektivy pohledu.

Kvalitu však nesmí potlačovat individualita, škola by měla směřovat k takovým formám spolupráce, které podporují skupinu a zároveň i jednotlivce.

Kolegiální vztahy mají různé úrovně:

1. společenská konverzace,
2. pomoc a podpora,
3. sdílení a výměna názorů a zkušeností,
4. společná práce.

Podmínky efektivity spolupráce (pozitivní vzájemné závislosti):

- existence a formulace společného cíle,
- rovnoprávnost členů skupiny,
- každý jedinec je odpovědný za přispívání k dosažení cíle,
- skupina monitoruje svou činnost a reflektuje skupinové procesy,
- ve skupině se uplatňují dovednosti pro skupinovou práci včetně dovednosti budovat důvěru, řešit konflikty apod.

(in Vališová, Kasíková a kol., 2007)

Spolupráce pedagoga s ostatními kolegy na řešení problému žáka nebo nějaké krizové situace je v českém školství často poznamenána tzv. „kabinetovou kulturou“. Pokud není konkrétní situace řešena na pedagogické radě či jiné poradě svolané vedením školy, diskutují pedagogové problémy a krizové situace svých žáků a tříd spontánně na chodbách školy, v kabinetech, ve sborovnách apod. Cílem této diskuse je spíše psychická úleva a nalezení podpory kolegů pro „již hotové“ řešení. Tento postup má pro pedagoga jistě silný psychohygienický aspekt, avšak pro dlouhodobé vyřešení dané situace je zcela neefektivní. Tato situace vyžaduje spíše více času, jasně cílenou diskusi, analýzu situace, plánovaný postup a hodnocení změn. (in Lazarová, 2005).

Při tvorbě krizového plánu je tedy velice nutná jasně definovaná a strukturovaná spolupráce celého pedagogického sboru, včetně ostatních pracovníků základní školy. S krizovými situacemi se mohou setkat nejenom pedagogičtí pracovníci, ale také například pan školník či paní uklízečky. Je tedy velice výhodné do tvorby a samotného zavádění krizového plánu zapojit i tzv. pomocný personál základní školy, který může být velice nápomocný při řešení krizových situací mimo přímé výukové prostory školy. Hlavním důvodem této spolupráce je přímé podílení se všech pracovníků základní školy na tvorbě krizových postupů se všemi jejich připomínkami a zároveň je tímto zajištěna informovanost těchto pracovníků o postupech řešení jednotlivých krizových situací.

Dnešním trendem na půdě škol je tvorba tzv. poradenských center, která jsou složena ze školního metodika prevence, výchovného poradce, školního psychologa či speciálního pedagoga a statutárních zástupců školy (ředitel školy či jeho zástupce). Poradenské centrum je

stěžejním orgánem školy při řešení rizikového chování žáků a jiných výchovných či osobnostních potíží žáků. Do jejich kompetence také spadá přímé řešení krizových situací v rámci rizikového chování žáků a komunikace s návaznými odbornými zařízeními či zákonnými zástupci.

V tomto systému má stěžejní koordinační funkci školní metodik prevence, který zodpovídá za tvorbu Minimálního preventivního programu školy, jehož je krizový plán součástí. Je tedy zřejmé, že právě školní metodik prevence spolu s vedením školy by měl být nositelem a koordinátorem samotné tvorby krizového plánu.

3.3. Spolupráce pedagogů s ostatními odborníky

Při řešení více či méně závažných problémů žáků a jiných nestandardních či krizových školních situací se pedagogové mohou spolehnout také na pomoc či zákrok vnějších subjektů, vnějších odborníků a odborných organizací. Tuto možnost pedagogové využívají v případě, kdy si jsou nejistí a cítí, že jejich odborné vědomosti a dovednosti je nutné v dané situaci buď konzultovat či doplnit pomocí jiných odborníků. Je to zejména v případech, kdy řešení případu zřejmě překračuje kompetence pedagoga a hranice pedagogického poradenství. Na vnější odborníky se pedagogové vždy obracejí v situacích, které vnější zásah ze zákona vyžadují (např. spáchání trestného činu).

Školy spolupracují s psychology, speciálními pedagogy, sociálními pracovníky (např. oddělení sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD), policisty a lékaři. Nejčastěji školy využívají psychologických služeb, které nabízejí instituce v rámci školského systému k tomuto účelu zřízené. V České republice jsou to pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogická centra aj. Primárním zaměřením se tyto instituce od sebe mírně liší, všechny však poskytují psychologickou službu škole, resp. pedagogům, žákům a jejich rodičům, především v oblasti výukových a výchovných problémů. (in Lazarová, 2003)

V případě spolupráce školy s vnějšími odborníky je vždy nutná otevřená komunikace obou zúčastněných stran. Komunikace může být v určitých případech omezena zákonnými požadavky, o kterých by obě strany měli být předem informovány a respektovat je. Omezení informovanosti, respektive povinnost mlčenlivosti je dána zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů.

Spolupráce škol s odborníky z řad školského systému je školám nejbližší a také nejzřetelnější. Tyto instituce jsou zřízeny přímo k podpoře a pomoci fungování školy a k řešení situací, které se vyskytují ve školním prostředí. Jak již bylo zmíněno, školy s těmito institucemi spolupracují nejčastěji. Školy se však v určitých situacích musí obracet i na ty

odborníky, kteří do této sféry nespádají a jejichž činnost nemusí být školám na první pohled zřejmá. Je to například Policie ČR a Orgán sociálně-právní ochrany dětí. Na Orgán sociálně-právní ochrany dětí se školy mohou obracet např. v případě podezření na zneužívání dítěte ze strany rodičů. Spolupráci s touto institucí upravuje zákon č. 381/2005 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Policie ČR vstupuje do spolupráce se školou např. v situaci řešení prodeje nelegálních návykových látek na půdě školy. Spolupráci s Policií ČR upravuje zákon č. 258/2003-2004 o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.

Nedílnou součástí spolupráce škol s ostatními odborníky je samozřejmě komunikace a spolupráce s rodiči. Rodiče by měli být vždy informováni o tom, jak škola postupuje při řešení jakýchkoliv situací spojených s jejich dítětem a škola by měla klást důraz na motivaci rodičů ke spolupráci a ke shodnému postupu v řešení těchto situací. Jedinou výjimkou, kdy se v žádném případě nedoporučuje kontaktování rodičů je podezření na zneužívání, týrání dítěte právě ze strany rodičů, případně rodinných příslušníků.

4. Zásady naplňování krizového plánu

4.1. Informovanost žáků a rodičů o krizovém plánu

Prvotní zásadou pro naplňování krizového plánu je otevřená a vstřícná komunikace pedagogů s žáky a rodiči. Škola pomocí krizového plánu nastavuje pravidla a drží hranice školního života. Pro žáky i rodiče z něho tedy vyplývá řada „nepopulárních“ pravidel a potažmo i sankcí. Sankce jsou určeny sankčním řádem, který by měl být součástí krizového plánu. Na druhou stranu jsou žáci krizovým plánem chráněni proti rizikovému chování zejména ze strany ostatních spolužáků.

Žáci i rodiče by měli být vždy na začátku školního roku seznámeni se všemi dokumenty školy (školní řád, minimální preventivní program spolu s krizovým plánem a sankčním řádem) a jejich případnými změnami, které se jich bezprostředně týkají. Dokumenty definují mimo jiné i práva a povinnosti žáků, potažmo i rodičů.

Jedním ze základních zásad naplňování krizového plánu, respektive primární prevence rizikového chování, je schopnost školy účinně seznámit rodiče i žáky s tím, jaká práva a povinnosti škola vyžaduje a co mohou žáci i rodiče očekávat v případě porušení těchto práv a povinností. Jde tedy o podrobné informování o hranicích nastavených školou, zákonnými normami, ale především naší společností. Pomocí krizového plánu se žáci i rodiče dozví přesný postup řešení krizových situací způsobených rizikovým chováním a zároveň se dozví sankce za toto chování. O finální podobě školních dokumentů doporučuji ještě jednou žáky i rodiče srozumitelně informovat a nechat je podepsat informovaný souhlas s těmito dokumenty, tedy i se všemi skutečnostmi v nich uvedenými. Díky těmto podpisům škola získává potvrzení souhlasu se školními dokumenty a může se jimi spolu s žáky a rodiči řídit. Pro zjednodušení administrace školních dokumentů je výhodné stanovit školní řád nadřazeným dokumentem, jehož součástí jsou ostatní dokumenty školy (minimální preventivní program spolu s krizovým plánem a sankčním řádem). Žáci a rodiče poté jedním informovaným souhlasem se školním řádem školy potvrdí souhlas se všemi podřízenými školními dokumenty.

Vhodným nástrojem pro osvojení si těchto práv a povinností je aktivní zapojení žáků i rodičů do jejich tvorby. Žáci se mohou do tvorby zapojit např. v průběhu třídnických hodin, kdy třídní učitel žáky s těmito právy a povinnostmi seznamuje a zároveň jim nechává prostor na uskutečnění reálných a možných změn (např. formou skupinové práce). Rodiče se do těchto změn mohou zapojit např. v průběhu rodičovských schůzek. Žáci i rodiče tímto krokem

ze strany školy mohou získat pocit větší odpovědnosti za školní dokumenty, které se jich přímo týkají, ale především jsou dopodrobna seznámeni s požadavky školy, kterým rozumí a mohou je tedy účinně dodržovat.

Tento způsob klade vyšší časové, organizační (zapracování případných změn ze strany žáků a rodičů) i komunikační nároky na pedagogy, které se však v budoucnu vyplácejí. Žáci i rodiče poté plně rozumí nárokům a požadavkům školy, umějí se v nich orientovat a škola tím předchází možným nedorozuměním a dohadům.

Ze strany školy je velice nutné nastavené hranice dodržovat. Je nutné důsledně dodržovat jednotlivé kroky krizového plánu při vzniku určité krizové situace a také dodržovat stanovené sankce (v sankčním řádu). Tímto škola dává žákům i rodičům zprávu, že dokumenty školy, které společně tvořili, nejsou pouze „mrtvým“ písemným dokumentem, ale živým materiálem, který má v chodu školy své nezastupitelné místo a škola tak postupuje spravedlivě vůči všem projevům rizikového chování. Žáci i rodiče tímto způsobem mohou získat důvěru ve školní dokumenty a školu samotnou.

4.2. Jednotný postup a udržování hranic

Způsob vyšetřování a zejména udílené sankce za rizikové chování ze strany školy jsou pro všechny žáky významnou zprávou o tom, jak škola dbá důstojnosti jednotlivce, která „pravidla hry“ opravdu platí a která jsou pouze deklarována, do jaké míry jsou opravdu dodržována, zda se všem „měří“ stejným metrem. Přehlížení zcela zjevných přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování žáků, nekonzistentní uplatňování disciplíny, degradace a deptání žáků v procesu jejich trestání, nemožnost odčinit přestupek, neobjektivní rozhodování pedagogů i vedení školy, ba i obviňování rodičů za něco, co rodiče nezpůsobili – toto všechno jsou postoje podkopávající představu žáků o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice a že udržování těchto hranic se řídí pravidly fair play. (in Matoušek, Kroftová, 2003)

Za předpokladu jasné a srozumitelné informovanosti žáků i rodičů o postupech krizového plánu, včetně stanovených sankcí, je velice důležitý jednotný postup všech pedagogů, vedení školy i ostatních pracovníků školy. Jednotný postup vyžaduje naprosto shodné rozhodování všech těchto osob při realizaci krizového plánu bez osobnostních odchylek a nejasností. Při řešení krizových situací více než kdy jindy je tedy důležité postupovat, jak se říká „jako jeden muž“.

4.3. Poradenství

Součástí pedagogické kultury je umět včas rozpoznat obtížnou či krizovou situaci a přiměřenými prostředky nabídnout podporu a pomoc. Tato dovednost tvoří neodmyslitelnou součást kompetencí pedagoga a ukazuje na jeho profesionalitu. Každý erudovaný pedagog by tedy měl umět provést diagnózu situace, tj. zachytit a rozpoznat signály krizových situací a stavů. Měl by se umět v krizové situaci rychle zorientovat, zjistit, co závažného či neobvyklého se děje. (in Jedlička, Koťa, 1998)

Součástí školského poradenského systému jsou externí poradenské služby realizované školskými poradenskými zařízeními (Pedagogicko-psychologická poradna, Speciálně pedagogické centrum) a interní poradenské služby realizované přímými zaměstnanci školy, poradenskými pracovníky školy (výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog, školní speciální pedagog). Každý poradenský pracovník má zodpovědnost za určitou poradenskou oblast. Okruhy poradenských oblastí příslušné jednotlivým poradenským pracovníkům stanovuje vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Poradenskou oblast týkající se řešení krizových situací spojených s rizikovým chováním má v kompetenci školní metodik prevence.

Poradenské činnosti školního metodika prevence:

- Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy rizikového chování. Poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).
- Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj rizikového chování ve škole.
- Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

(in Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, č. 72/2005 Sb.)

Ideálním způsobem řešení rizikových situací je kooperace všech složek poradenského systému na škole, v případě existence, aktivní zapojení školního poradenského centra.

Za nejnižší článek poradenského procesu, často s nejvyšší důležitostí, je považován třídní učitel. Třídní učitel je stěžejní jak při práci s jednotlivými žáky (rodiči), tak při práci s celou školní třídou (celou skupinou rodičů). Velice důležitá je zde vzájemná spolupráce a konstruktivní komunikace, doplněná předáváním informací mezi třídním učitelem a školním metodikem prevence, potažmo školním poradenským centrem.

V praxi lze často pozorovat, že pedagog je ve skutečnosti nedostatečně vybaven pro práci poradce a dokonce si často ani neuvědomuje význam poradenství a jeho možnosti. Součástí kompetencí každého školního poradenského pracovníka by pak měla být schopnost volby nejvhodnějšího postupu při řešení konkrétních situací, např. zda situaci poradensky vyřešit sám nebo ji předat jinému odborníkovi.

4.3.1. Poradenská intervence

S termínem poradenství je úzce spojen termín poradenská intervence. Poradenská intervence znamená určitý zásah, aktivitu zacílenou na ovlivnění určitého jevu či situace. V poradenském procesu chápeme intervenci jako jakýkoliv zákrok, který posune jak proces, tak samotného klienta (žák, rodič v poradenské terminologii). Intervence je většinou záměrná, což znamená, že poradce (školní poradenský pracovník) vyvíjí určitou aktivitu vědomě, s jasně vymezeným cílem. Za intervenci však můžeme také považovat každý kontakt poradce s klientem (žák, rodič) i celý poradenský proces. Poradcovo chování na klienta působí při každé intervenci. (in Moussová a kol., 2004)

Ve školním prostředí se můžeme setkat s individuální poradenskou intervencí, při které dochází k poradenskému působení pouze na jednoho klienta, např. individuální rozhovor školního metodika prevence s jedním žákem v rámci řešení jeho záškoláctví. Přítomna je zde také skupinová forma poradenské intervence, skupinová intervence, kdy poradce pracuje s celou skupinou klientů (ve školním prostředí se nejčastěji jedná o jednu školní třídu), např. řešení počátečního stádia šikany za přítomnosti jedné školní třídy a školního metodika prevence, případně třídního učitele.

4.3.1.1. Typy intervencí podle míry direktivity

Ve snaze řešit konflikt, pomoci klientovi v nesnázích či zasáhnout v krizi vybírá poradce z široké škály možných, často protichůdných a jednom časovém úseku vzájemně neslučitelných intervencí. Poradenské intervence lze rozlišit podle míry direktivity v přístupu, respektive způsobu interakce a komunikace poradce s klientem. Jde o to, kolik odpovědnosti za řešení problému ponechá poradce klientovi. (in Lazarová, 2005)

I když se zdají být ve vztahu poradce (pedagog) – klient (žák, rodič) experty poradci, nutnou podmínkou je zde respekt ke klientovým schopnostem spolupodílet se na řešení problému. Expertství typu „já jsem odborník na tvůj problém a já ti od něj umím pomoci“ předpokládá, vyžaduje pasivitu klienta a zvýšenou direktivitu poradce. Důsledkem expertství je navození mocenského, nerovnoměrného vztahu. Tento typ poradenských intervencí je považován za méně efektivní a může vést k závislosti klienta na poradci. (in Lazarová, 2005)

Humanistické přístupy přinesly do poradenství nedirektivní přístup, který je obecně považován za účinnější. Nedirektivní přístup poskytuje klientovi prostor pro sebereflexi a sebepoznání. Umožňuje klientovi přebírat více odpovědnosti za vlastní volbu. (in Lazarová, 2005)

Použití více či méně direktivní intervence záleží na charakteru problému, na osobnosti klienta i samotného poradce a na aktuální situaci. Při práci s dětmi striktní používání nedirektivních intervencí nemusí být vždy účinné. Na děti je kladen veliký nárok zejména v oblasti odpovědnosti za jejich rozhodnutí, což v jejich věku není vždy relevantní. V dětském věku často hledají právě direktivní přístup ze strany poradce, který je může dovést na „správnou cestu“. Ideální je tedy kombinace obou typů intervencí v závislosti na dané situaci.

Profesionální poradce obvykle vycítí, jakou míru direktivity zvolit tak, aby bylo pomáhání efektivní. Je dobré u klienta začít nedirektivním přístupem, který navozuje pocit bezpečí a umožňuje aktivní spolupráci a řešení problému. V průběhu poradenského procesu je však možné, že si situace, či samotný klient vyžádá direktivnější přístup.

Poradce (pedagog) využívá při své profesi často oba typy intervencí zcela intuitivně, bez zvědomění a pojmenování těchto procesů.

Konkrétní příklady jednotlivých intervencí mohou vypadat např. takto:

Schéma č.2: Škála direktivity podle Langmeiera (in Matějček, 1991 – upraveno)

4.3.2. Pedagogicko–psychologické poradenství

Pedagogicko-psychologické poradenství je typ poradenství pojící se ke školnímu prostředí. Není spojeno pouze s externím poskytováním poradenských služeb z řad Pedagogicko-psychologických raden, ale uplatňuje se také při interních poradenských službách poskytovaných školními poradenskými pracovníky.

Pedagogicko-psychologické poradenství má za cíl profesionálním způsobem pomáhat žákům ve školních a někdy i osobních potížích. Nejčastěji jde o potíže v oblasti učení, ve vztazích s rodiči, učiteli, sourozenci, kamarády apod. Psychologické poradenství směřuje spíše k osobním a rodinným problémům žáka, pedagogické poradenství se potom zaměřuje na procesy učení, vyučování a výchovy. Témata se vzájemně překrývají, obvykle jsou však spjata se školním životem, díky tomu někdy také hovoříme o školním poradenství. Pedagogicko-psychologické či školní poradenství je tedy proces pomáhání, ve kterém má poradce snahu podpořit růst, rozvoj, zralost a lepší uplatnění klienta tak, aby se efektivně

orientoval ve světě, snáze se vyrovnával se životem a uměl eliminovat krizové situace. (in Gabura, Pružinská, 1995)

Pedagogicko-psychologické poradenství může být chápáno jak ve smyslu prevence, tak ve smyslu nápravy. Poradenství jako preventivní proces vytváří podmínky pro osobní růst klientů (psychologický i sociální). Poradenství jako nápravný proces odstraňuje zábrany osobního rozvoje klientů, pomáhá řešit problémy, pomáhá řešit krizové situace a jejich nápravu.

Jedním z hlavních podmínek pro poskytování profesionálního pedagogicko-psychologického poradenství je adekvátní odborná způsobilost poradce. Školní poradci by měli být dobře orientováni ve způsobech vedení poradenské intervence, v diagnostických, pedagogických a psychologických metodách. Měli by znát a plně respektovat základní etická pravidla pro práci s klientem. Pedagogicko-psychologické poradenství také předpokládá orientaci poradce v teoriích osobnosti. (in Lazarová, 2005)

Neméně důležitou roli při poradenském procesu hraje samotná osobnost poradce. Je důležité, aby poradce byl pro klienta důvěryhodný a sympatický. Tyto podmínky jsou předpokladem pro navázání kvalitního poradenského vztahu.

4.3.3. Fáze poradenského procesu

Poradenství by mělo probíhat v určitých poradcem reflektovaných fázích. Lze rozlišit několik fází poradenských procesů, dle různých přístupů.

Poradenský proces z pohledu motivačních rozhovorů:

1. Fáze – Seznámení, vytvoření kladného vztahu s klientem
 - bezvýhradné přijetí klienta
 - lidský přístup ke klientovi
 - zbavení obav klienta
 - pozitivní přístup ke klientovi (ne represe, ne napomínání)
 - projevení opravdového zájmu
2. Fáze – Diagnóza klientova problému
 - znalost problematiky
 - kladení otevřených otázek
 - časté doptávání (ne výslech)
 - přesné, popisné vyjmenování signálů
 - poskytování prostoru pro volnou komunikaci klienta

3. Fáze – Volba cíle a alternativy řešení problému
 - poskytování podložených, jasných informací
 - možnost volby z několika alternativ řešení problému
4. Fáze – Klientovo rozhodnutí a zhodnocení výsledku
 - shrnování v průběhu i v závěru rozhovoru
 - vzájemná zpětná vazba
 - přijetí klientova rozhodnutí (popř. nerozhodnosti)

Poradenský proces je z pohledu systemického přístupu rozšířen o dobu před setkáním s klientem. Velký důraz klade na sebereflexi poradce a vyhrazuje velký prostor úvodnímu vyjednávání o cílech pomáhání.

Pět netradičních fází práce s klientem z pohledu systemického přístupu:

1. Fáze – Příprava
 - Příprava je vše, co se děje před rozhovorem s klientem. Zahrnuje zásadní otázky – kdo je poradce, co je jeho poslání, co potřebuje umět, jaké má cíle, zdroje a východiska, o co se opírá apod. (Např. *Jsem jako pedagog dostatečně vzdělán pro poskytnutí pomoci v daném případě?, Jsem jako pedagog oprávněn příslušnou intervencí provádět?*)
2. Fáze – Otevření
 - V této fázi začíná skutečná práce s klientem. Součástí 2.fáze zahrnuje sjednávání schůzky, uvedení klienta do pracovny (kabinetu), první věty, vymezení času (stanovená časová dotace by měla být dodržena), první rozhovor apod. To vše pro vytvoření bezpečného prostoru pro klienta. (Např. *Kde se vzal ten nápad přijít za mnou?, Jsem ráda, že jsi s těmito potížemi za mnou přišel.*)
3. Fáze – Dojednávání
 - Cílem této fáze je ujasnění toho, co klient po poradci žádá a co mu poradce je schopen nabídnout. Systemický přístup používá terminologie objednávka (co klient žádá), nabídka (co může poradce klientovi nabídnout v souladu se svými kompetencemi a možnostmi) a zakázka (dohoda na určité formě spolupráce). (Např. *V čem ti mohu pomoci?, Čím by si chtěl začít?, Dnes budeme společně pracovat na...*).

4. Fáze – Průběh

- Tato fáze je jádrem samotného pomáhání. Zde spolupracuje poradce s klientem na dosažení dohodnutého cíle. Zpravidla jsou používány různé techniky dotazování, v poradenství např. také techniky diagnostické.

5. Fáze – Ukončení

- V závěrečné fázi poradce ověřuje úspěšnost svého počínání a spolu s klientem hodnotí společnou práci. (Např. *Co z našeho rozhovoru pro tebe stojí za zapamatování?, Co by se dalo využít?, Pokud zůstalo něco nedořešeno, co to je?*)

(in Lazarová, 2005)

Odlišnost uvedených postupů naznačuje značné rozdíly v přístupech jednotlivých poradenských pracovníků ke své práci a ke klientům. Pro efektivitu poradenského procesu není důležité, jaký postup poradce zvolí, ale důležitost je nutné klást na respekt k logice posloupnosti těchto fází a reflexe času, který jednotlivým fázím věnuje. Efektivně nelze také pomáhat bez navázání adekvátního, důvěryhodného vztahu s klientem, vyjasnění časových možností, vyslechnutí a specifikace jeho požadavků, bez domluvy na metodách práce apod. (in Lazarová, 2005)

4.3.4. Poradenská smlouva

Před samotnou poradenskou intervencí je nutné, aby poradce věnoval dostatečný prostor vyjednávání o tom, jak bude spolupráce vypadat a co bude jejím předmětem. Jen tímto způsobem je možné minimalizovat riziko, že se bude dělat něco, o co klient nestojí.

4.3.4.1. Objednávka klienta

Porozumění klientovi a jeho obtížím lze docílit pouze za předpokladu prohloubení fáze domlouvání, která je naplněna především dotazováním na problém, cíle a metody pomáhání. Zde je velice důležité jasné vymezení objednávky, po kterém je poradce teprve schopen zvážit užitečnost své intervence a rozhodnout se, jakou podobu pomoci klientovi nabídne. (in Lazarová, 2005)

4.3.4.2. Nabídka poradce

Jasně vymezení objednávky klienta může odhalit případnou neslučitelnost s kompetencemi či posláním poradce. Poradce může zjistit, že není v jeho moci a schopnostech požadavky klienta naplnit. (Např. *Zaříd'te, aby mi nedali dvojku z chování!!*)

Je dobré, aby si poradce před formulací své nabídky klientovi odpověděl na několik otázek:

- Mám schopnosti a pravomoci pomoci klientovi v jeho problému?
- Mohu (a chci) věnovat požadovaný čas, schopnosti a úsilí vyjádřenému cíli?
- Odpovídají mé pracovní podmínky takovému typu práce?
- Jednám v souladu s posláním školy?
- Jednám v souladu s etickými normami?

Přesné vymezení zakázky má centrální význam. Zpravidla jde o vyjasnění cílů a metod intervence a stanovení kritérií pro průběžnou a závěrečnou kontrolu naplnění cílů. (in Lazarová, 2005)

4.4. Krizová intervence

4.4.1. Pojem krize

Pojem krize označuje extrémní psychickou zátěž, stav nebezpečí, nějakou rozhodující životní událost nebo i rozhodný obrat v léčbě. (in Lazarová, 2003).

Thom definuje krizi takto: „V krizi je každý subjekt, jehož stav, který se projevuje zdánlivě bezdůvodným oslabením jeho regulativních mechanismů, je tímto subjektem samotným vnímán jako ohrožení vlastní existence.“ (Vodáčková 2002, str. 28).

Krizi můžeme chápat jako subjektivně ohrožující situaci s velkým dynamickým nábojem. (in Vodáčková, 2002).

Krize mohou být různého charakteru a dle zdrojů je můžeme rozdělit na krize vnější (situace ztráty, změny, rozhodování apod.) a na krize vnitřní (vývojové, krize zrání, krize pramenící z psychopatologie apod.). Tyto krize mají různý stupeň závažnosti. V závislosti na typu krize se také liší způsob odborně vedené intervence. Někteří pomoc v krizi nevyhledávají a snaží se danou situaci zvládnout vlastními silami, mnozí vyhledávají laickou pomoc mezi přáteli, příbuznými a také mezi učiteli. Při zvládání krizí svépomocí může jít o běžné vyjádření emocí, zaměření se na náhradní aktivitu, změnu prostředí, sport, víru, ale také o únik do denního snění, hledání úlevy v návykových látkách, nevědomém či vědomém

potlačení problému apod. Některé z těchto prostředků mohou být v danou chvíli vysoce funkční a konstruktivní, jiné by však mohly vést k prohloubení krize. (in Lazarová, 2003).

Krize je definována jedincem. Prožití krize znamená nebezpečí i příležitost, jedinci i skupiny (např. rodina) v krizové situaci jsou často velmi přístupni změně. Bývají zvýšeně sugestibilní a tím se zvyšuje efektivita pomáhání. Z tohoto důvodu může být velmi účinná i laická pomoc, především když je sycena empatií, důvěrou a fenoménem zpovědi (doznáním). U laické pomoci se však může objevit riziko přehlédnutí určitých vážných signálů (např. hrozba sebevraždy) a naplnění touhy postiženého po závislosti. (in Lazarová, 2003).

Pokud se krize objeví ve školním prostředí, žák se může obrátit na pedagoga, kterému důvěřuje. Pedagog by neměl žáka zcela (striktně) odmítnout, i když mu další péče o něj spíše nepřísluší. Pedagog by měl žákovi v krizi poskytnout alespoň profesionální „první pomoc“ v podobě sociální opory a předat ho po příslušné domluvě co nejdříve do péče relevantního odborníka. Pokud jde o řešení náhlé krizové situace (nebezpečné rvačky, ohrožování zdraví dětí, útěky, zneužívání psychotropních látek apod.), musí učitel jednat rychle a profesionálně, často bez ohledu na přání zúčastněných. V první řadě zajišťuje bezpečí pro ohrožené jedince, poté volí další strategie a oslovuje další odborníky. (in Lazarová, 2005).

Krize ve školním prostředí nebývají příliš časté, pokud se však objeví, je velice důležité, aby na ní byli učitelé do jisté míry připraveni. V situacích, kdy musí učitel rychle zareagovat a jednat konstruktivně ve prospěch ohroženého, nemá příliš mnoho času na rozhodování. K tomuto účelu mu krizový plán může být velice nápomocen jako jednoduchý průvodce pro následující kroky, neboli co dělat teď a co udělat poté.

4.4.2. Pojem krizová intervence

„Krizová intervence je odborná metoda práce s klientem v situaci, kterou osobně prožívá jako zátěžovou, nepříznivou, ohrožující. Krizová intervence pomáhá zpřehlednit a strukturovat klientovo prožívání a zastavit ohrožující či jiné kontraproduktivní tendence v jeho chování. Krizová intervence se zaměřuje jen na ty prvky klientovy minulosti či budoucnosti, které bezprostředně souvisejí s jeho krizovou situací. Krizový pracovník klienta podporuje v jeho kompetenci řešit problém tak, aby dokázal aktivně a konstruktivně zapojit své vlastní síly a schopnosti a využít potenciálu přirozených vztahů. Krizová intervence se odehrává v rovině řešení klientova problému a překonávání konkrétních překážek.“ (Vodáčková, 2002, str. 60).

Hlavním pravidlem krizové intervence je „být tam, kde je člověk v krizi“. Jednou z nejdůležitějších metod krizové intervence je tzv. „zrcadlení“, což znamená, že člověk

sděluje to, co vidí, že se s člověkem děje. “Zrcadlí“ se především emoce, čímž se dosáhne toho, že se zmírní chaos, ve kterém se člověk nachází a také se potvrdí jeho reakce, dojde ke sdělení toho, že dané pocity a způsoby chování člověka v krizi jsou v tuto danou situaci naprosto v pořádku.

4.4.3. Krizová intervence ve škole

Ač jsou pedagogové v poskytování krizové intervence laiky, právě krizová intervence má při řešení krizových situací ve škole své nezastupitelné místo. Krizová intervence je často prvním „zásahem“, který pedagog musí v krizové situaci provést. Účinná intervence pedagoga může být první užitečnou podporou a může naplnit alespoň aktuální cíl tj. uklidnit jedince v krizi, stabilizovat jeho stav a snížit nebezpečí. Dalším cílem je poté nasměrování jedince k dalším možnostem řešení (např. vyhledání odborné pomoci).

Reakce pedagoga na aktuální krizovou situaci, která může být jakýmsi voláním o pomoc, je velice důležitá. Jedinci v krizové situaci může tato reakce přidat či ubrat odvahy k dalšímu postupu.

Každý laik může člověku v krizové situaci pomoci následujícími způsoby:

- trpělivě vyslechnout,
- dát najevo porozumění jeho trápení,
- dopřát prostor pro odeznění emocí (např. netlumit jeho pláč),
- ptát se na jeho představu o formě pomoci nebo jeho jiné aktuální potřeby.

(in Lazarová, 2003)

V některých případech je třeba převzít odpovědnost za další chod věcí a případ oznámit (rodičům, řediteli, orgánům péče o dítě, apod.). Právě tento postup je vhodné zapojit do krizového plánu.

Pokud si žák přeje pokračovat v hovoru o svých nesnázích pouze s pedagogem, je na něm, aby zvážil své kompetence a závažnost případu. Způsob vedení rozhovoru a míra přebírání odpovědnosti je odlišná případ od případu. U menších dětí mohou velmi účinné i instruktivnější formy intervence jako např. konkrétní rady, ochrana a přebírání zodpovědnosti za ně. U dětí starších a u dospělých je obvykle užitečnější podporovat jejich samostatnost a přebírání odpovědnosti za vlastní volbu. Rozhovory s dospívajícími vyžadují zvláštní ostražitost, pochopení a trpělivost, neboť mnozí jedinci v tomto věkovém období snadno koketují se smrtí nebo náboženským (filozofickým) vzplanutím. Provází je touha dosáhnout vrcholného zážitku a navazovat vztahy. Navíc jsou jejich postoje mnohdy destruktivní a

namířené proti světu dospělých. V takovéto interakci s dospívajícími není žádoucí jejich vychovávání, moralizování, zlehčování, kázání či zastrašování. (in Lazarová, 2003).

Dovednost účinně pomáhat člověku v krizi získává pracovník v průběhu dlouhodobějšího výcviku zaměřeného na vedení rozhovoru s člověkem v krizi a své dovednosti zdokonaluje pod supervizí. Techniky vedení rozhovoru spočívají především v kladení konstruktivních otázek směřujících ke zdrojům řešení zátěžových situací. Tyto zdroje lze získat z minulosti i ze současnosti. Otázky také mohou odkrývat různé alternativy pohledů na problém a jeho řešení. Málomocný pedagog je absolventem takového výcviku. Problematika krizové intervence není bohužel zařazena ani do běžných osnov pedagogických fakult. Supervize, která již začíná být v pomáhajících profesích zcela běžnou a nepostradatelnou součástí, se ve školním prostředí vyskytuje více než zřídka. Osamocení pedagog, který se snaží žákovi pomoci, tak může snadno zapochybovat o „správnosti“ svého zásahu. Považuji zde tedy za důležité uvést několik hlavních zásad vedení rozhovoru, které nejsou a nemohou být přesným a vždy fungujícím návodem pro postup v krizové situaci, jejich dodržování však může zabránit často se opakujícím chybám.

Zásady vedení rozhovoru:

- Dívat se očima z pozice klienta (žáka, rodiče apod.). Člověk v krizi by měl mít pocit, že alespoň pracovník se snaží porozumět jeho vnímání světa.
- Více naslouchat, než mluvit. Důležité je dopřát klientovi příležitost být vyslyšen.
- Ptát se klienta na upřesnění. Nejsme jasnovidci.
- Neodvádět pozornost od toho, o čem chce klient mluvit. Nechat klienta domluvit a nevnucovat mu témata. Nemluvit za něj. Neskákat klientovi do řeči.
- Užívat jazyk, který je klientovi srozumitelný.
- Ptát se přehledným způsobem. Nehromadit otázky.
- Vyhnout se užívání otázek typu PROČ? Takové otázky navozují obvinění. Otázku s PROČ lze mnohdy nahradit opisem: JAK se to stalo, že....?
- Nehodnotit, neodsuzovat, nekritizovat klienta.
- Nesnažit se klienta rozptýlit, rozveselit a říkat banality.
- Neslibovat a planě neutěšovat („To bude dobré, maminka to určitě pochopí“ apod.).
- Nediskutovat s klientem a nepřesvědčovat ho. Nemáme šanci změnit jeho mínění zdůvodňováním. Kdyby to šlo, stalo by se to již dříve.

- Nedávat rychlé neuvážené rady. Nevnucovat klientovi vlastní řešení, i když se nám osvědčilo.
- Nepoužívat slova vždy, nikdy, musíte, nesmíte.
- Není vhodné mluvit v první osobě množného čísla („My ti pomůžeme“ .apod.).
- Respektovat klientův čas. Není nutné ho popohánět.

(in Lazarová, 2003).

Uvedené postupy mohou dobře posloužit jako „první pomoc“. Následné kroky by měly vést k odkázání klienta do odborné péče (psychologů, psychiatrů).

4.5. Delegace

Při řešení situací, které škola není schopna vyřešit sama prostřednictvím svých odborníků je nutné delegovat neboli odkázat žáka (popř. rodiče) na odborné zařízení (organizaci) mimo školu. V případě potřeby je samozřejmě vhodné před touto delegací poskytnout krizovou intervenci nebo poradenství a následně odkázat žáka na konkrétní odborné zařízení.

Školy nejčastěji spolupracují s psychology, speciálními pedagogy, sociálními pracovníky, policisty a lékaři. Nejbližší jsou školám školská poradenská zařízení (např. Pedagogicko-psychologické poradny) a ostatní školské instituce (např. Střediska výchovné péče, Diagnostické ústavy). Všechna tato návazná odborná zařízení poskytují psychologické, speciálně pedagogické a sociální služby pedagogům, žákům a jejich rodičům, především v oblasti výukových a výchovných problémů. (in Lazarová, 2005)

V oblasti delegace na ostatní odborná zařízení by měla mít škola vypracován jakýsi systém spolupráce se zmíněnými organizacemi. Systém by měl obsahovat seznam všech zařízení (tzv. sociální síť), na která škola může v případě potřeby žáka (popř. rodiče) odkázat. Je vhodné, aby tento seznam neměl pouze formální podobu, ale aby se všemi těmito zařízeními proběhl nejlépe přímý kontakt se vzájemným představením a vyjednáváním podoby a podmínek vzájemné spolupráce. Do seznamu spolupracujících zařízení je výhodné uvést kontaktní údaje, systém předávání aktuálních informací a jméno kontaktní osoby.

Přímá spolupráce s návaznými odbornými organizacemi může být dvojího typu:

1. Forma „pouhé“ delegace

Tato forma se uskutečňuje prostřednictvím předání kontaktu na návazné odborné zařízení s popisem jeho služeb a případným předjednáním schůzky. Forma má spíše doporučující charakter, pedagog nemá podmínky pro vynucení si této návštěvy bez souhlasu

rodiče. Delegace vyžaduje pedagogovu orientaci a znalost služeb poskytovaných návaznými odbornými organizacemi, včetně aktuálních kontaktů, příp. otevíracích hodin.

2. Forma vlastní investice pedagoga

Tato forma nastupuje zpravidla po první formě „pouhé“ delegace, kdy nedošlo ze strany žáka (popř. rodiče) k návštěvě daného zařízení. Pedagog sám si poté může domluvit schůzku s daným odborným zařízením ve formě konzultace. Jde o konzultaci, kdy odborník poskytuje pedagogovi nový odborný pohled na danou situaci zvenčí, případně i radu a podporu pro další kroky, domlouvá se s ním na společném postupu a pomáhá mu přiměřeně využít jeho vlastní zdroje. Konzultace má charakter doporučení, je na pedagogovi, jak dokáže získaných nápadů a stimulů využít ve své praxi.

Tato forma vyžaduje přesně zformulovanou objednávku ze strany pedagoga. Objednávka by neměla obsahovat pouze zřetelně formulovaná očekávání pedagoga, ale také přesný popis potíží žáka, jeho chování, a také informace o tom, co se již zkoušelo a kdy se situace zlepšuje/zhoršuje.

Zásadní instituce, se kterými škola v rámci řešení krizových situací spolupracuje:

- Resort školství - Pedagogicko-psychologické poradny, Střediska výchovné péče, Speciálně-pedagogická centra,
- Resort zdravotnictví – pediatři, odborní lékaři, dětské psychologové, psychiatři a zařízení, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- Resort sociální péče – Orgán sociálně-právní ochrany dětí, Oddělení péče o rodinu a děti, Oddělení sociální prevence, kurátoři pro děti a mládež,
- Resort vnitra - Policie ČR (obvodní, místní oddělení, preventivně informační skupina),
- Městská (místní) policie,
- regionální nestátní a neziskové organizace.

5. Praktická podoba krizového plánu

Podoba krizového plánu se může značně lišit v závislosti na tom, pro jakou školu je krizový plán určen. Jednotlivé situace popsané v krizovém plánu si škola volí sama, dle svých zkušeností a případných obav z objevení konkrétních situací u nich ve škole. Například pro některou školu je vysoce aktuální téma záškoláctví, jiná škola se potýká s vysokým počtem žáků experimentujících s marihuanou.

Podoba krizového plánu ve vztahu ke konkrétním krokům při řešení krizových situací se odvíjí především od odborného poradenského zabezpečení na samotné škole (např. přítomnost školního psychologa) a zároveň v oblasti, kde se škola nachází (např. ve městě funguje Pedagogicko-psychologická poradna). Jeho podoba se tedy odvíjí od sociální sítě (seznam všech odborných zařízení, které škola může využít ve své oblasti), kterou má škola k dispozici.

Řadu doporučených postupů pro řešení konkrétních krizových situací lze nalézt v Metodickém pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Č.j. 20 006/2007-51).

Před samotnou tvorbou krizového plánu a jednotlivých postupů je nutné si uvědomit několik skutečností:

- Škola musí vytvořit podmínky pro předcházení výskytu rizikového chování v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti.
- Škola musí zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky rizikového chování v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti.
- Škola má jednoznačnou odpovědnost za žáky.
- Škola musí pomocí školního řádu jasně vymezit zákaz rizikového chování.
- Škola poskytuje žákům a rodičům (zákonným zástupcům) nezbytné informace nutné k zajištění ochrany před rizikovým chováním.
- Škola poskytuje žákům věcné a pravdivé informace o formách rizikového chování, přiměřené jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
- Škola je povinna působit na žáky v oblasti primární prevence rizikového chování.

- Při řešení případů souvisejících s rizikovým chováním je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi (Policie ČR, Orgán sociálně-právní ochrany dětí apod.).
- Škola může od Orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyžadovat pomoc.
- V České republice není stanovena věková hranice pro užívání návykových látek (nelegálních i legálních). Jejich konzumace tedy není považována za protiprávní jednání. Jejich užívání osobami mladšími 18 let je považováno za nebezpečné chování a každý nezletilec má tedy nárok na pomoc Orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.
- Za přestupek nebo trestný čin je považováno navádění či podpora užívání návykových látek u osob mladších 18 let i samotné prodání či podání návykové látky (zde se jedná zejména o alkohol a tabákové výrobky, které spadají do legálních návykových látek).
- Užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování a na všech akcích pořádaných školou (tedy i mimoškolní činnosti) není přípustné. Všichni zaměstnanci školy mají oznamovací povinnost k vedení školy v případě, kdy žáci návykové látky užívají, distribuují či je u sebe přechovávají.
- Za přestupek nebo trestný čin je považováno přechovávání (držení) a distribuce nelegálních návykových látek. Množství, které je distribuováno, není rozhodující. Množství u přechovávání (držení) je rozhodující pouze ve vztahu ke kvalifikaci protiprávního jednání (přestupek nebo trestný čin).
- Šikánování může naplňovat skutkovou podstatu řady trestných činů (omezování osobní svobody, vydírání, vzbuzení důvodné obavy, čin loupeže, čin znásilnění, čin pohlavního zneužívání, čin kuplířství, čin ublížení na zdraví, čin poškození cizí věci, čin násilí proti skupině a proti jednotlivci).
- Pedagogický pracovník musí předcházet šikánování mezi žáky, projevy šikánování neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.
- Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikánování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu (neoznámení trestného činu, nepřekažení trestného činu, nadržování, schvalování trestného činu, podněcování k trestnému činu apod.). Skutkovou podstatu trestného činu (účast na trestném činu) může jednání pedagogického

pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

- Vážnější projevy rasismu a jiné diskriminační projevy jsou postihovány jako přestupek nebo trestný čin.
- Za přestupek je považováno ohrožení výchovy a vzdělávání nezletilců, kdy dítě není přihlášeno k povinné školní docházce nebo dojde k zanedbání péče o ni.
- Osobní prohlídku u žáka nebo prohlídku jeho věcí má v kompetenci pouze Policie ČR.
- Pokud získá pracovník školy hodnověrným způsobem poznatky o tom, že někdo připravuje, páchá nebo již spáchal jednání, které lze posoudit jako týrání dítěte, má podle platných zákonů tzv. oznamovací povinnost. V případě zanedbání této povinnosti nastupuje pro tuto osobu trestní odpovědnost za nepřekažení nebo neoznámení trestného činu (týrání svěřené osoby, znásilnění, pohlavní zneužívání, vražda).
- Rodiče (zákonní zástupci) musí být informováni o tom, co se s jejich dítětem děje či bude dít. Jedinou výjimkou, kdy rodiče nejsou informováni, je podezření či zjištění zneužívání, týrání dítěte ze strany rodičů nebo jiných příbuzných. V tomto případě se situace řeší s pomocí Orgánu sociálně-právní ochrany dítěte a s Policií ČR.
- Pokud je žák v ohrožení života, rodiče (zákonní zástupci) jsou informováni až poté, co pedagog kontaktuje lékařskou službu první pomoci (opět s výjimkou problematiky zneužívání a týrání).
- Škola může použít orientační testy na přítomnost návykových látek (alkoholu pomocí dechové zkoušky, nelegálních návykových látek pomocí zkoušky ze slin) pouze v případě podezření na intoxikaci žáka (ne formou plošného testování) a na základě předem získaného souhlasu rodiče nebo zletilého žáka. Před použitím orientačních testů je vhodné mít zpracován postup při pozitivním výsledku testu i při negativním výsledku testu.

(in Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Č.j. 20 006/2007-51)

Zákonné úpravy týkající se krizového plánu:

- Zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně právní ochraně dětí
- Zákon č. 200/1990 Sb., O přestupcích
- Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon
- Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy
- Zákon č. 167/1998 Sb., Zákon o návykových látkách
- Školský zákon č.561/2004 Sb.
- Zákon o rodině č. 91/1998 Sb.
- Věstník č.11 MŠMT, Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
- Závazný pokyn policejního prezidenta č.8/2002, č.64/2001 (vstup Policie ČR do školy)
- Nový metodický pokyn č.j.24 246/2008-6 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení
- Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti MŠMT – 2009-2012
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, Č.j.: 14 423/99-22
- Strategie prevence kriminality na léta 2008-2011
- Metodický pokyn MŠMT č.j. 10194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví

5.1. Postupy řešení krizových situací

Prakticky zde uvedu možné postupy pro řešení určitých krizových situací, které se mohou objevit ve školním prostředí. Jednotlivé postupy řešení jsou rozděleny dle forem rizikového chování.

5.1.1. Základní doporučené postupy

Mezi základní doporučené postupy zařadím ty postupy, které se ve většině řešení krizových situací dle potřeby opakují (v některých situacích se opakují všechny, v některých pouze určité z nich). U každého kroku je nutné předem zvolit kompetence a funkce jednotlivých pedagogů – „kdo, co bude konkrétně v dané situaci dělat“ (např. intervenční rozhovor s žákem povede školní metodik prevence, zástupce ředitele o dané situaci informuje rodiče). Pořadí určitých kroků lze dle naléhavosti situace proměňovat. Určité kroky mohou

probíhat ve stejném čase, ale v jiném místě, vedeny různými pedagogy (popř. ostatními odborníky). Tuto skutečnost určuje situace a personální možnosti školy.

Základní postupy pedagoga při řešení jednotlivých krizových situací:

- posoudit zdravotní stav zúčastněných (v případě potřeby volat lékařskou službu první pomoci),
- zabránit v dalším pokračování rizikového chování (ochránit potřebné zúčastněné),
- odebrat a zajistit látku potřebnou k případnému pokračování v rizikovém chování,
- intervenční rozhovor se zúčastněnými (individuální nebo skupinový), pokud to vyžaduje situace (např. podezření z trestného činu, obtížně zvladatelný žák) - u intervenčního rozhovoru přítomnost dvou školních poradenských pracovníků,
- písemný záznam (datum, čas, místo, popis situace, vyjádření zúčastněných, podpisy zúčastněných, razítko školy případně dalších zúčastněných institucí) o dané situaci, v případě odmítnutí podpisu některého ze zúčastněných se tato skutečnost napíše do zápisu,
- založení záznamu do agendy školního metodika prevence (agenda umístěna v uzamykatelné kartotéce),
- podání informací vedení školy,
- podání informací zákonným zástupcům (individuální pohovor nebo mimořádná rodičovská schůzka),
- předání informací Orgánu sociálně-právní ochrany dítěte (zejména při opakovaně neřešené situaci ze strany rodičů nebo při nedostupnosti rodičů),
- poskytnutí informací o možnostech odborné pomoci (informace ze sociální sítě školy),
- dodržení sankcí vycházejících ze sankčního řádu.

5.1.2. Postupy řešení krizových situací spojených s návykovými látkami

Konzumace tabákových výrobků ve škole

- Zabránit žákovi v další konzumaci.
- Tabákový výrobek žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat on ani nikdo jiný.
- Pedagog danou látku netestuje.

- Pedagog uskuteční intervenční rozhovor se zúčastněnými v rámci pedagogických poradenských kompetencí.
- Pedagog o situaci informuje vedení školy.
- Pedagog informuje rodiče žáka.
- V případě zájmu rodičů nebo zájmu žáka pedagog poskytne informace o možnostech odborné pomoci (informace ze sociální sítě školy).
- V závažných případech nebo při opakovaném chování vyrozumí škola Orgán sociálně-právní ochrany dětí a vyžaduje pomoc.
- Z této situace škola vyvodí sankce, stanovené sankčním řádem.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.

Konzumace alkoholu ve škole

- Zabránit žákovi v další konzumaci.
- Alkohol žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat on ani nikdo jiný.
- Pedagog danou látku netestuje.
- Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagog posoudí, zda je nutné přivolat lékařskou pomoc.
- V případě, kdy je žák ohrožen na zdraví a na životě, škola zajistí nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- Pedagog uskuteční intervenční rozhovor se zúčastněnými v rámci pedagogických poradenských kompetencí, pokud to jejich stav dovoluje.
- Pedagog o situaci informuje vedení školy.
- Pedagog informuje rodiče žáka.
- V případě zájmu rodičů nebo zájmu žáka pedagog poskytne informace o možnostech odborné pomoci (informace ze sociální sítě školy).
- V případě, kdy žákův stav neumožňuje pokračování ve vyučování, vyzve škola rodiče, aby si žáka vyzvedli, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- V závažných případech (např. při nedostupnosti rodičů) nebo při opakovaném chování vyrozumí škola Orgán sociálně-právní ochrany dětí a vyžaduje pomoc.
- Z této situace škola vyvodí sankce, stanovené sankčním řádem.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.

- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.
- Pokud má pedagog podezření na intoxikaci žáka, může provést orientační test na přítomnost alkoholu. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagog obdobným postupem jako v případě, kdy je žák ohrožen na zdraví či na životě.
- Obdobný postup pedagog volí v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Nález alkoholu ve škole

- Nalezenou tekutinu pedagog nepodrobuje žádnému testu.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- Nalezená tekutina je uložena u vedení školy (nejlépe v uzamykatelné skříni – školním trezoru) za přítomnosti svědků pro případ usvědčujícího důkazu. Látka je uložena do obálky s popisem data, času a místa nález. Přelep obálky je opatřen razítkem školy a podpisy zúčastněných.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.
- V případě potřeby pedagog informuje rodiče, např. formou mimořádné rodičovské schůzky.

Zadržení alkoholu u žáka

- Zabavenou tekutinu pedagog nepodrobuje žádnému testu.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- Nalezená tekutina je uložena u vedení školy (nejlépe v uzamykatelné skříni) za přítomnosti svědků pro případ usvědčujícího důkazu. Látka je uložena do obálky s popisem data, času a místa nález. Přelep obálky je opatřen razítkem školy a podpisy zúčastněných.
- Pedagog uskuteční intervenční rozhovor se zúčastněnými v rámci pedagogických poradenských kompetencí, pokud to jejich stav dovoluje.
- Pedagog informuje rodiče žáka.
- V případě, kdy se jedná o opakovanou situaci, škola informuje Orgán sociálně-právní ochrany dětí a vyžaduje pomoc.
- Z této situace škola vyvodí sankce, stanovené sankčním řádem.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.

- V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a hrozí akutní intoxikace, tekutina je předána přivolanému lékaři.

Konsumace nelegálních návykových látek ve škole

- Zabránit žákovi v další konzumaci.
- Návykovou látku žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat on ani nikdo jiný.
- Nalezená návyková látka je uložena u vedení školy (nejlépe v uzamykatelné skříni – školním trezoru) za přítomnosti svědků pro případ usvědčujícího důkazu. Látka je uložena do obálky s popisem data, času a místa nálezu. Přelep obálky je opatřen razítkem školy a podpisy zúčastněných.
- Pedagog danou látku netestuje.
- Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagog posoudí, zda je nutné přivolat lékařskou pomoc.
- V případě, kdy je žák ohrožen na zdraví a na životě, škola zajistí nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- Pedagog uskuteční intervenční rozhovor se zúčastněnými v rámci pedagogických poradenských kompetencí, pokud to jejich stav dovoluje.
- Pedagog o situaci informuje vedení školy.
- Pedagog informuje rodiče žáka.
- V případě zájmu rodičů nebo zájmu žáka pedagog poskytne informace o možnostech odborné pomoci (informace ze sociální sítě školy).
- V případě, kdy žákův stav neumožňuje pokračování ve vyučování, vyzve škola rodiče, aby si žáka vyzvedli, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- V závažných případech (např. při nedostupnosti rodičů) vyrozumí škola Orgán sociálně-právní ochrany dětí a vyžaduje pomoc.
- Škola současně splní k Orgánu sociálně-právní ochrany dětí oznamovací povinnost. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště žáka.
- Z této situace škola vyvodí sankce, stanovené sankčním řádem.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.

- Pokud má pedagog podezření na intoxikaci žáka, může provést orientační test na přítomnost návykových látek. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagog obdobným postupem jako v případě, kdy je žák ohrožen na zdraví či na životě.
- Obdobný postup pedagog volí v případě příchodu žáka do školy pod vlivem návykových látek, kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Distribuce nelegálních návykových látek ve škole

- Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo (dochází) k distribuci nelegálních návykových látek, musí škola o této skutečnosti vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR. Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu.
- V případě, kdy se tohoto jednání dopustil žák (osoba mladší 18 let) nebo bylo toto jednání namířeno proti žákovi (osoba mladší 18 let), škola vyrozumí rodiče a orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Nález nelegální návykové látky ve škole

- Nalezenou tekutinu pedagog nepodrobuje žádnému testu.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- Nalezená návyková látka je uložena u vedení školy (nejlépe v uzamykatelné skříni – školním trezoru) za přítomnosti svědků pro případ usvědčujícího důkazu. Látka je uložena do obálky z popisem data, času a místa nález. Přelep obálky je opatřen razítkem školy a podpisy zúčastněných.
- Škola o nález vyrozumí Policii ČR, která provede zajištění a identifikaci látky.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.
- V případě potřeby pedagog informuje rodiče, např. formou mimořádné rodičovské schůzky.

Zadržení nelegální návykové látky u žáka

- Zabavit látku.
- Zabavenou látku pedagog nepodrobuje žádnému testu.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- Nalezená látka je uložena u vedení školy (nejlépe v uzamykatelné skříni) za přítomnosti svědků pro případ usvědčujícího důkazu. Látka je uložena do

obálky z popisem data, času a místa nálezu. Přelep obálky je opatřen razítkem školy a podpisy zúčastněných.

- Pedagog uskuteční intervenční rozhovor se zúčastněnými v rámci pedagogických poradenských kompetencí, pokud to jejich stav dovoluje.
- Škola o nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje rodiče žáka.
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, škola předá látku přivolanému lékaři (možnost usnadnění léčby – známy protijedy). Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.
- Z této situace škola vyvodí sankce, stanovené sankčním řádem.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.
- Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen zástupce vedení školy (ředitel nebo zástupce ředitele).
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.

Podezření na držení nelegální návykové látky žákem

- Jedná se o podezření na spáchání přestupku nebo trestného činu. Řešení této situace tedy spadá do kompetence Policie ČR.
- Škola bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultuje s ní další postup a informuje rodiče žáka.
- Pedagog žáka izoluje od ostatních. Do příjezdu Policie ČR je nutné mít žáka pod dohledem.
- Pedagog u žáka neprovádí osobní prohlídku ani prohlídku jeho věcí.

(in Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Č.j. 20 006/2007-51)

5.1.3. Postupy řešení krizových situací spojených se šikanou

Pedagog je svědkem šikany

- Bezprostřední záchrana oběti. Odvedení oběti (šikanovaný žák) do bezpečného prostředí (ven ze třídy).
- Okamžitý návrat pedagoga zpět na místo šikanování (do třídy) nebo na místo poslat jiného pedagoga. Tento krok je nutný pro zabránění v domluvě agresorů (žák, který šikanuje) na křivé skupinové výpovědi.

- Pedagog informuje vedení školy a ostatní pedagogy. Společně se domluví na spolupráci při vyšetřování (i za cenu přerušování výuky).
- Pokračovat v pomoci a podpoře oběti (pitný režim, lékařské vyšetření apod.), i nadále zajistit oběti bezpečné prostředí (nepouštět ji zpět do třídy).
- Pedagog informuje rodiče žáka. Při rozhovoru s rodiči pedagog nepoužívá slovo šikana, lépe je používat termíny jako trápení, ubližování. Pedagog dohodne s rodiči, jakým způsobem bude zajištěna bezpečnost žáka (nejlépe ponechat žáka doma). Pravidelně se také informuje o způsobu řešení konfliktu ze strany rodičů.
- V případě zájmu rodičů nebo zájmu žáka pedagog poskytne informace o možnostech odborné pomoci (informace ze sociální sítě školy).
- Škola o skutečnosti informuje Policii ČR.
- Pedagog uskuteční rozhovor se svědky (důležité je nalezení vhodných svědků) za přítomnosti třetí osoby. Svědci se vyslyší postupně. Pokud dojde k rozcházení svědeckých výpovědí, je možná konfrontace všech svědků. Důležité je navození atmosféry důvěry a podpory (spolupráce svědků nebude vyzrazena).
- Škola uskuteční rozhovor s agresory za přítomnosti třetí osoby. Pokud dojde k rozcházení výpovědí více agresorů, je možná konfrontace všech agresorů. Agresor se po rozhovoru nevrací zpět do třídy (zabránění možnosti domlouvání se s případnými dalšími agresory). Pedagog agresorům oznámí, jak budou postiženi v případě znovunapadení oběti (zajištění ochrany oběti).
- Pedagog uskuteční rozhovor s obětí. Nutnost bezpečného prostředí bez přítomnosti třetí osoby. Pedagog sdělí oběti možnosti řešení (metoda usmíření, metoda vnějšího nátlaku) a nechá ji vybrat.
 - Metoda usmíření se provádí u počátečních stádií šikany v případě, že je agresor ochoten své chování změnit. Metoda zahrnuje společné setkání (v rámci třídy) a hledání možností nápravy.
 - Metoda vnějšího nátlaku se provádí u pokročilejších stádií šikany a v případě, kdy agresor není ochoten ke změně. Metoda vnějšího nátlaku je prováděna pomocí vytvoření výchovné komise. Agresoři znovu vypovídají před komisí. Komise stanovuje trest, který je

agresorovi přednesen za přítomnosti celé třídy. Poté probíhá osobní informování rodičů oběti i agresorů (zvlášť).

- Škola zajistí ochranu oběti při odchodu ze školy (informování rodičů apod.).
- Z této situace škola vyvodí sankce, stanovené sankčním řádem.
- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci a všech proběhlých intervencích.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.
- V případě potřeby další práce s celým třídním kolektivem se škola obrátí o pomoc na místně příslušnou Pedagogicko-psychologickou poradnu.

Pedagog se o šikaně od někoho dozví

- Pedagog kontaktuje rodiče označené oběti (ověření situace). Při rozhovoru s rodiči pedagog nepoužívá slovo šikana, lépe je používat termíny jako trápení, ubližování. Pedagog se doptá na situaci doma (možné indicie šikanování). Upozorní rodiče, že se žák o tomto rozhovoru nemá dozvědět (možnost přenesení informace do třídy – ochrana oběti).
- Pedagog si od rodičů vyžádá písemný souhlas k vyšetřování s podpisy (rodičů, pedagoga).
- Pedagog informuje kolegy, kteří budou spolupracovat při vyšetřování (max. 3). Třídní učitel může spolupracovat, nesmí být však hlavní vyšetřovatel.
- Nalezení vhodných informátorů mezi spolužáky. Zabránit rozšíření informace do třídy.
- Nalezení vhodných svědků.
- Dále pokračovat dle postupu, kdy je pedagog svědkem šikany. V tomto případě sice pedagog svědkem šikany není, ale nyní má již dostatečné množství informací pro otevření dané situace a pro stanovený postup.

(in Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č.j. 24 246/2008-6)

5.1.4. Postupy řešení krizových situací spojených s krádežemi a vandalismem

Nahlášení krádeže žákem

- Pedagog o události sepíše záznam na základě výpovědi poškozeného žáka.
- Pedagog o situaci ihned uvědomí vedení školy.
- Škola o situaci vyrozumí Policii ČR.

- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.
- V případě potřeby pedagog informuje rodiče, např. formou mimořádné rodičovské schůzky.
- V případě, že je znám pachatel, je třeba situaci nahlásit orgánu sociálně-právní ochrany dětí (pachatel mladší 18 let) a orgánům činným v trestním řízení.

Způsobení škody na školním majetku ze strany žáka

- Ihned o vzniklé škodě vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka.
- Pokud je viník školou znám, škola může na něm, respektive na jeho rodiči, vymáhat náhradu škody.
- V případě, že nedojde mezi rodiči žáka a školou k dohodě o náhradě škody, škola může vymáhat náhradu soudní cestou.

(in Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Č.j. 20 006/2007-51)

5.1.5. Postupy řešení krizových situací spojených s poruchou příjmu potravy

Žák se nám s poruchou příjmu potravy přiznává

- Pedagog vytvoří žákovi bezpečné prostředí (uzavřená místnost bez přítomnosti třetí osoby).
- Pedagog provede intervenční rozhovor se žákem. Součástí intervenčního rozhovoru je motivace žáka ke sdělení této skutečnosti rodičům (je možnost, že tuto situaci sdělí rodičům sám pedagog, vždy však za předešlého informování samotného žáka).
- Pedagog nabídne žákovi několik možností řešení (další komunikace pouze s rodiči, další komunikace s psychologem, nabídka kontaktu na pedagogicko-psychologickou poradnu, další rozhovor s pedagogem apod.). Žák si možnost zvolí sám.
- Pedagog informuje rodiče žáka.
- V případě zájmu rodičů nebo zájmu žáka pedagog poskytne informace o možnostech odborné pomoci (informace ze sociální sítě školy).
- Pokud není možný kontakt s rodinou žáka, pedagog vyrozumí pedagogicko-psychologickou poradnu a domluví se na dalším postupu.

- Pedagog provede písemný záznam o dané situaci a všech proběhlých intervencích.
- Školní metodik prevence založí záznam do své agendy.

Pedagog se o poruše příjmu potravy od někoho dozví

- Pedagog (nejlépe ten, ve kterého má žák důvěru) žáka opatrně kontaktuje.
- Pedagog vytvoří žákovi bezpečné prostředí (uzavřená místnost bez přítomnosti třetí osoby).
- Pedagog provede intervenční rozhovor se žákem. Rozhovor začít obecně, ponechat žákovi čas na možné rozpovídání se. Součástí intervenčního rozhovoru je motivace žáka ke sdělení této skutečnosti rodičům (je možnost, že tuto situaci sdělí rodičům sám pedagog, vždy však za předešlého informování samotného žáka).
- Pedagog nabídne žákovi několik možností řešení (další komunikace pouze s rodiči, další komunikace s psychologem, nabídka kontaktu na pedagogicko-psychologickou poradnu, další rozhovor s pedagogem apod.). Žák si možnost zvolí sám.
- Pokud žák s pedagogem odmítne komunikovat, pedagog o situaci informuje rodiče. Rodičům pedagog navrhne návštěvu psychologické poradny nebo dětského psychologa či psychoterapeuta (informace ze sociální sítě školy).
- Pokud není možný kontakt s rodinou žáka, pedagog vyrozumí Pedagogicko-psychologickou poradnu a domluví se na dalším postupu.

5.2. Vzorový krizový plán

Vzorový krizový plán si ukážeme na situaci, kdy na fiktivní základní škole dojde k zadržení nelegální návykové látky u žáka (např. žák osmé třídy je přítomným pedagogem chycen při balení marihuanové cigarety na školních toaletách).

Ve škole funguje poradenské centrum ve složení: školní metodik prevence, výchovný poradce a zástupce ředitele. Škola má graficky zpracován krizový plán rizikového chování, který je umístěn na zdi sborovny.

Konkrétní krizový plán je tvořen následujícími kroky:

- Přítomný pedagog - zabavit nelegální návykovou látku.
- Přítomný pedagog - netestovat látku.

- Přítomný pedagog - ihned informovat školního metodika prevence – Marie Nováková a zástupce ředitele – Pavel Pešek.
- Přítomný pedagog - žáka odvést do kanceláře školního metodika prevence – místnost č. 202. Zůstat s ním do příchodu školního metodika prevence.
- Přítomný pedagog, zástupce ředitele - nalezenou látku uložit do obálky, s popisem data, času a místa nálezu, a uzamknout ve školním trezoru Přelep obálky opatřit razítkem školy a podpisy zúčastněných.
- Školní metodik prevence, zástupce ředitele - uskutečnit intervenční rozhovor se žákem v kanceláři školního metodika prevence.
 - V případě intoxikace žáka (neschopnost intervenčního rozhovoru). Školní metodik prevence - kontaktovat lékařskou službu první pomoci č.155.
 - Školní metodik prevence - předat látku lékaři.
 - Školní metodik prevence – informovat rodiče.
 - Školní metodik prevence – poskytnout rodičům informace o možnostech odborné pomoci.
- Zástupce ředitele - informovat Policii ČR – Roman Králíček, tel. 318 234 158. Policie ČR - identifikovat a zajistit látku. Policie ČR – informovat rodiče žáka.
- Školní metodik prevence - provede písemný záznam (vyjádření a podpisy přítomného pedagoga, školního metodika prevence, zástupce ředitele, žáka).
 - Žák odmítá vyjádření. Školní metodik prevence – odmítnutí vyjádření ze strany žáka zapsat do písemného záznamu.
- Školní metodik prevence - založit záznam do své agendy.
- Třídní učitel - vyvodí sankce, stanovené sankčním řádem.

Použitá jména a kontakty v krizovém plánu jsou fiktivní.

Grafická podoba vzorového krizového plánu je uvedena v příloze č.1.

6. Závěr

V naší společnosti je běžnou praxí, že problémy řešíme až ve chvíli, kdy se opravdu stanou. Většina z nás nepatří k těm, kteří by byli již dopředu připraveni na možnosti vzniku určitých krizových momentů. Předběžný plán řešení krizových momentů a situací tvoříme ve chvíli, kdy s nimi máme přímou zkušenost. Takto můžeme postupovat v našem soukromém životě, ale ne v rámci institucí, především institucí, jejichž součástí jsou děti. Zejména v těchto institucích, jako jsou právě například školy, bychom měli být dopředu připraveni na řešení možných krizových situací.

V dnešní době již školy začínají ovládat působení na své žáky v oblasti primární prevence rizikového chování. Aby byl však celý preventivní systém komplexní a funkční, musí obsahovat postupy řešení krizových situací, díky kterým je škola připravena na řešení těchto situací a touto samotnou skutečností výrazně přispívá k preventivnímu působení. Školy si pomalu tuto skutečnost začínají uvědomovat. Prošly si však stejnou fází, tedy, již mají přímou zkušenost s krizovými situacemi a začínají pomalu plánovat možnosti jejich řešení. Tato bakalářská práce by měla být jakýmsi vysvětlením co je krizový plán a co je potřebné před samotnou tvorbou (pro ty školy, které o krizovém plánu ještě neslyšely), jak je možné krizový plán zpracovat (pro ty školy, které již o této možnosti uvažují), co všechno může a má krizový plán obsahovat (pro ty školy, které již na krizovém plánu aktivně pracují).

Vyzdvihla bych důležitost týmové spolupráce pedagogů, která může velice ulehčit a zprůhlednit školní prostředí jak samotným pedagogům, tak i žákům a rodičům. Na druhou stranu se však v našich školách dále pěstuje tzv. „kabinetová kultura“, která značně stěžuje tvorbu spolupracujícího, kompaktního prostředí a otevírá tak žákům široké možnosti k rizikovému chování.

Jako další výrazné negativum v českém školství spatřuji nedostatečnou přípravu pedagogů na řešení krizových situací. Ale i jejich nedostatečnou přípravu v rámci poradenských dovedností a základních dovedností v krizové intervenci. Troufám si tvrdit, že tyto dovednosti by měly být spolu s teorií rizikového chování jedním ze základních kamenů přípravy pedagogů na jejich výchovnou roli.

Bakalářská práce se snaží komplexně postihnout problematiku krizového plánování v oblasti rizikového chování na základní škole. Výrazně se zaměřuje na dovednosti samotných pedagogů a otevírá pohledy do poradenských struktur uplatňujících se ve školním prostředí.

Práce však uvádí postupy řešení pouze části krizových situací. Je řada dalších krizových situací objevujících se na školách, které práce nepostihuje. Další možnost rozšíření práce spatřuji v grafické úpravě kompletního krizového plánu, kde by byla znázorněna většina postupů pro řešení krizových situací.

7. Seznam použité literatury

BELZ, H., SIEGRIST, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6

GABURA, J., PRUŽIŇSKÁ, J. *Poradenský proces*. Praha: Slon, 1995. ISBN 80-85850-10-9

JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha : Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0

JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Aktuální problémy výchovy, Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 382-233-97

LAZAROVÁ, B. *Poradenství a krizová intervence ve škole: Studijní materiál k předmětu Školní poradenství a krizová intervence*. Fsp.s.muni.cz [online]. 2003 [cit. 2009-04-18]. Dostupný z WWW: <www.fsp.s.muni.cz>.

LAZAROVÁ, B. *Netradiční role učitele: O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-115-4

MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-24526-9

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

MIOVSKÝ, M., ZAPLETALOVÁ, J. *Systém primární prevence rizikového chování na rozcestí: Specializace versus integrace*. Praha: Konference primární prevence rizikového chování III.: sborník příspěvků, 2006

MOUSOVÁ, Z.H. a kol. *Intervence, Pedagogicko-psychologické poradenství III*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-146-X

NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3

PILAŘOVÁ, T.; HRADILOVÁ, T. (edit.) *Raný vývoj dítěte a možnosti rané intervence*. Praha : Futurum, 1999.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0

VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-696-9.

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení (Č.j. 24 246/2008-6)

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Č.j. 20 006/2007-51)

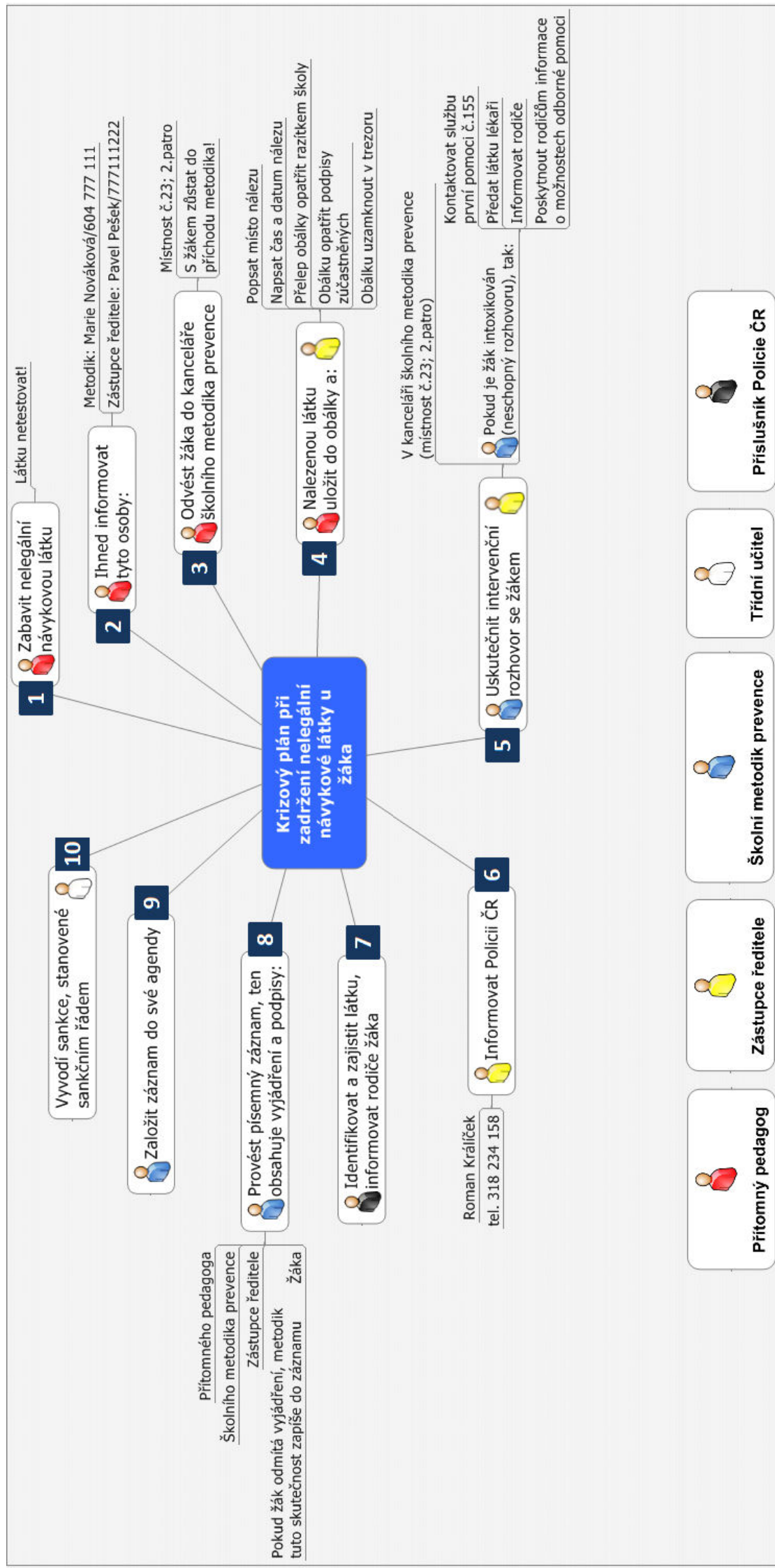
Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (Č. 72/2005 Sb.)

8. Přílohy

8.1. Seznam příloh

Příloha č.1 – Grafická podoba vzorového krizového plánu – na základní škole dojde k zadržení nelegální návykové látky u žáka.

Příloha č.1 – Grafická podoba vzorového krizového plánu

Prohlášení

Souhlasím s tím, aby moje bakalářská práce byla půjčována ke studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne 22.7. 2009

.....

Markéta Exnerová

Pořadové číslo	Jméno čtenáře	č. ISIC karty	Bydliště	Datum